

Котлова Л.О. Особливості міжособистісних взаємовідносин молодших школярів у шкільному колективі / Л.О.Котлова, А.В. Бродовська // Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у ХХІ столітті: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (17-18 березня 2017 р. мОдеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. – С. 18 – 21.

18

Особливості міжособистісних взаємовідносин молодших школярів у шкільному колективі

Котлова Л. О.

кандидат психологічних наук,

доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Бродовська А. В.

магістрант

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Проблема вивчення особливостей та розвитку міжособистісних відносин в молодшому шкільному віці є досить актуальною і визначається тим, що саме придбання навичок міжособистісної взаємодії з групою однолітків і вміння заводити друзів, статус в групі – все це впливає на становлення особистості в системі міжособистісних зв'язків та подальше входження в соціум. Адже школа є центром життєдіяльності дитини протягом основного періоду становлення її особистості. Виникає необхідність визначення тієї ролі, яку відіграють відносини між однолітками у формуванні особистості школяра на різних етапах його життя, і зокрема в молодшому шкільному віці – найбільш відповідальному періоді переходу дитини в нову соціально значиму систему відносин.

Особливості міжособистісних взаємовідносин молодших школярів у своїх працях розглядали такі вчені як В. В. Абраменкова, Л. І. Божович, О. К. Дусавицький, Н. Л. Селіванова, А. В. Чорна, Н. М. Швалева та ін.

Експериментальні дослідження В. В. Абраменкової показали, що приблизно до 8-річного віку хлопчики в прояві міжособистісних відносин в групі однолітків є більш гуманними, ніж дівчата. Хлопчики і дівчата по-різному виявляються чутливими до певних аспектів спільної діяльності. При цьому у дівчат різного віку спостерігається варіативність у цих проявах в порівнянні з хлопчиками [1].

19

Л. І. Божович зазначає, що великі зміни відбуваються в молодшому шкільному віці в стосунках дітей один до одного. У цей період у них виникають колективні зв'язки, починає формуватися громадська думка, вимогливість один до одного, взаємна оцінка. Вже до кінця навчання в І класі діти здатні сприймати навчальні завдання, як такі, що стосуються всього класу. Навчальна діяльність поступово стає тією спільною діяльністю, на основі якої зав'язуються дитячі відносини: виникають і взаємна вимогливість і взаємодопомога [2, 284].

У І класі у школярів ще немає чітко сформованих якостей при виборі товариша. Товариські стосунки у першокласників зав'язуються на основі зовнішніх обставин, тобто діти дружать за принципом близькості контактів: сидять за одною партою, живуть на одній вулиці. Іноді більш тісні відносини між школярами складаються в процесі спільної діяльності, наприклад, на навчальних заняттях або в процесі колективної гри. Але як тільки закінчується гра або спільна робота, розпадаються і ті відносини, які зав'язуються на їх основі. Однак поступово товариські відносини стають більш стійкими, емоційно міцними, так як виникають певні вимоги до особистих якостей товариша [2, 286].

Н. Л. Селіванова вважає, що дітей часто об'єднують в групу спільні інтереси і захоплення. Однак в молодших класах дружба нерідко виникає через те, що діти живуть в одному будинку, відвідували раніше один дитячий садок, тобто головним часто є зовнішній мотив [4].

Відносини молодших школярів характеризуються перш за все вузькістю міжособистісних зв'язків. Найчастіше це відносини між двома дітьми; групи або взагалі не виникають, або з'являються епізодично. Взаємні переваги між хлопчиками і дівчатками практично відсутні. В результаті структура міжособистісних відносин виявляється вельми аморфною, що складається з двох намічених підструктур – хлопчиків і дівчаток. Лідерство тут носить поодинокий і розширений характер, причому кожна з підструктур має своїх лідерів.

Зазвичай, у молодших школярів переважає емоційне ставлення до товаришів [3, 58-59].

Необхідно відзначити, що спілкування молодших школярів з однолітками істотно змінюється протягом усього вікового етапу. Так, відмічаються зміни в змісті, потребах, мотивах і засобах спілкування, які

20

можуть відбуватися плавно і поступово, а можливі переломні прояви і якісні зрушення. Перший переломний момент ззовні проявляється в різкому зростанні значимості інших дітей у житті дитини. Молодші школярі починають віддавати перевагу компанії однолітків ніж дорослому.

Другий переломний момент ззовні виражений менш чітко, так як пов'язаний з появою виборчих уподобань, дружби і з виникненням більш стійких і емоційно глибоких відносин між дітьми[5].

Н. М. Швалева зазначала, що вибір шкільного товариша на початковій стадії формування групи характеризується безпосереднім емоційним забарвленням, а міжособистісні орієнтації при цьому спрямовані більшою мірою на зовнішні сторони обраного (товарииськість, привабливість, манера

одягатися і т. д.), ніж на глибокі внутрішні особистісні риси. Вибір же в більш високорозвиненій в психологічному плані групі здійснюється не тільки на підставі почуттів, що виникають при першому враженні, а й виходячи з оцінки, перш за все, моральних і ділових якостей, які проявляються у спільній діяльності і в значущих для особистості вчинках [6, 72-80].

Таким чином, сприятливий розвиток особистості і успішність соціалізації дитини багато в чому залежить від рівня сформованості соціальних навичок, серед яких важливим є вміння встановлювати міжособистісні стосунки. Саме у молодшому шкільному віці дитина вчиться встановлювати дружні взаємини з іншими дітьми, тобто з'являється феномен дружби та закладається фундамент уміння будувати позитивні відносини з оточуючими. Найчастіше, діти об'єднуються з іншими дітьми на основі спільних інтересів, захоплень, спільної справи і т. д. Місце і позиція дитини в колективі однолітків дуже впливають на її сьогодення і майбутній розвиток, як в засвоєнні шкільної програми, так і взагалі в житті. Адже, саме в цьому віці дитина усвідомлено відчуває потребу в спілкуванні. Міжособистісні взаємини чинять великий вплив на життя кожного школяра і на діяльність групи в цілому. Залежно від сформованих міжособистісних відносин між дітьми, формується і особистість дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абраменкова В. В. Развитие гуманных отношений ребенка и социальная психология детства / Абраменкова В. В. // Вопросы психологии. – 1986. – № 4. – С. 27 – 36.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Божович Л. И. – М.: Просвещение, 1968. – 464с.
3. Дусавицкий А. К. Межличностные отношения в младшем школьном возрасте и их зависимость от способа обучения / А. К. Дусавицкий // Вопросы психологии. — 2005. — № 1. —С. 58-65.

4. Селиванова Н. Л. Воспитательная система школы: проблемы и поиски / Селиванова Н. Л. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
5. Черная А. В. , Лукьяненко Е. С. Психолого-педагогическое сопровождение межличностных отношений со сверстниками в младшем школьном возрасте: учебно-методическое пособие / Черная А. В., Лукьяненко Е. С. - Ростов-на-Дону: Фонд науки и образования, 2014.- 102с.
6. Швалева Н. М. Мотивы выбора партнера для межличностного общения в группах различного уровня развития / Швалева Н. М. // Социально-психологические проблемы руководства и управления коллективами : науч. сообщ. к симпоз . – М. : АПН СССР, 1974. – С.72-80.